

Impressieverslag Veldbezoek pilot GBDA Alblasserwaard

Op 27 juni 2024 organiseerde het [Lerend Netwerk Vernieuwing Natuurbeleid](#) samen met de provincie Zuid-Holland een bijeenkomst over de gebiedsgerichte aanpak van groenblauwe dooradering (GBDA) en monitoring in de Alblasserwaard. We waren te gast op het boerenbedrijf van Mattias en Coriene Verhoef in Brandwijk. Meer dan 30 mensen namen deel aan dit veldbezoek, deels betrokkenen bij de pilot in het gebied, en verder medewerkers van 9 provincies en het rijk die bezig zijn met het beleid voor GBDA.

Welkom - Marcel Pleijte (WUR) en Roelof Westerhof (ORG-ID)

De middag begon met een lunch en vervolgens een welkomstwoord en toelichting op het programma door dagvoorzitter Marcel Pleijte. Ook stelde hij José Lemmen voor, gebiedscoördinator voor de Alblasserwaard vanuit de provincie Zuid-Holland, met wie het Lerend Netwerk deze bijeenkomst samen organiseerde. Daarna vertelde Roelof Westerhof vanuit zijn rol als coördinator van het gebiedsproces voor het landelijke gebied van de gemeenten Molenlanden en Vijfheerenlanden, waarom het van belang is dat ook gemeenten zich bezighouden met de ambitie van 10% GBDA in het landelijke gebied. Gemeenten kunnen namelijk een heel waardevol gebiedseigen gesprek voeren met de boeren en andere betrokken partijen in een gebied. En een mooi landschap is belangrijk voor een gemeente om draagvlak te krijgen bij heel veel partijen, aangezien mensen zich kunnen identificeren met het lokale landschap. Het landschap is daarom een goede ingang bij veel mensen om ook voor de natuur te zorgen.

Gebiedsverkenning GBDA – Richard Slagboom (GroenBlauwVerbindt Alblasserwaard)

Vervolgens gaf Richard Slagboom een inkijkje in de gebiedsgerichte verkenning van de groenblauwe dooradering in de Alblasserwaard. Het begon in 2020 met het project [Prachtsloten](#). In deze pilot worden 10 sloottrajecten verspreid over de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden door agrariërs optimaal ecologisch beheerd. De effecten van het ecologisch beheer zijn gedurende 3 jaar gemonitord door een groep deskundige vrijwilligers van de Natuur- en Vogelwacht 'de Alblasserwaard'. De data die tijdens de monitoring werd verzameld is geanalyseerd door de Vlinderstichting. Uit de analyse kwam naar voren dat door het uitvoeren van relatief simpele (beheer)maatregelen snel resultaat kan worden geboekt bij het vergroten van de biodiversiteit, vooral in gebieden met kweldruk. Bijna nergens in de wereld is de dichtheid aan sloten zo groot als in de Alblasserwaard/Vijfheerenlanden. Door de sloten en oevers in dit fijnmazige groenblauwe netwerk ecologisch te beheren kan een enorme impuls worden gegeven aan de biodiversiteit. Ook zal dit bijdragen aan een betere waterkwaliteit en het verzachten van de gevolgen van klimaatverandering, zoals hittestress en periode van langdurige droogte of juist extreme neerslag. Ook wordt de streek aantrekkelijker voor bewoners en bezoekers.

Dit project sloot heel goed aan op het Aanvalsplan Landschap uit 2022 van Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel. In 2023 werd de Alblasserwaard een pilot voor een gebiedsgerichte uitwerking van GBDA in het kader van dit Aanvalsplan en MooiNL. Bijzonder in dit gebied is de brede betrokkenheid en samenwerking voor GBDA met gemeenten, het agrarisch collectief en het Living Lab Alblasserwaard (Naturalis, WUR, EUR). Zeker ook bijzonder is de aandacht voor scholing van boeren en loonbedrijven en het betrekken van burgers in samenwerking met het onderwijs (Yuverta), voor het bereiken van motivatie en kwaliteit bij het realiseren van de GBDA. De coördinatie van de uitvoering ligt bij de gemeente Molenlanden. Voor de boeren is het agrarisch Collectief Alblasserwaard-Vijfheerenlanden het eerste aanspreekpunt. De provincie Zuid-Holland heeft vanaf het begin een initiërende en faciliterende rol gespeeld en heeft de gebiedsgerichte van-onderop-aanpak verbonden met landelijk lopend onderzoek en landelijke beleidsontwikkeling. Ook in de monitoring was een van onderop aanpak belangrijk, zodat het een hulpmiddel is voor het gebied om verder te bouwen aan de GBDA. Zonder gebiedsgerichte aanpak is een uitwerking voor GBDA lastig vanwege het zeer fijnmazige, kleinschalige karakter. Uit de gebiedsverkenning is een gebiedsbod voortgekomen en is samen met de betrokkenen een aantal zones aangegeven: wat is hier kenmerkend voor het landschap, wat is de potentie, welke soorten horen hierbij? Belangrijk was dat het niet verplicht was voor de boeren, en dat het goed aansloot bij de ideeën van de boeren zelf. Boeren kunnen bijv. goed uit de voeten met ecologisch beheer van sloten. Ook de natuurbouwstenen die zijn ontwikkeld samen met Yuverta zijn heel bruikbaar gebleken omdat het heel duidelijke handvaten biedt voor boeren om concreet te bepalen wat zij kunnen bijdragen aan groenblauwe dooradering. In het convenant dat door het gebied getekend is, is GBDA de basis van waaruit geredeneerd wordt. Ecologisch beheer is nu de standaard. Er wordt nu gewerkt aan de hand van regels of principes uit het ontwikkelde handboek.

[Zie hier voor de presentatie](#)

Monitoring Living Lab – Saskia Klumpers (Naturalis)

Saskia Klumpers begon haar verhaal door het belang te benadrukken van het keren van de wereldwijde negatieve trend van biodiversiteit. De afname van biodiversiteit kan worden gestopt met een geïntegreerd pakket van maatregelen gericht op enerzijds natuurbescherming en anderzijds transformatie van het voedselsysteem. In dit licht is GBDA een hele goede manier om de biodiversiteit te versterken omdat het direct bijdraagt aan de Basiskwaliteit Natuur (BKN). BKN gaat over de natuurkwaliteit buiten de natuurgebieden die overal op orde moet zijn. Het betreft natuurherstel door te sturen op de basiscondities (en niet op soorten!). Hoewel BKN wel bedoeld is om de algemene soorten te behouden, blijkt uit veel recent onderzoek ook dat je de bijzondere kwaliteit van natuurgebieden nooit haalt als de basiskwaliteit in de omgeving van dat gebied niet op orde is. GBDA heeft heel veel invloed op de basiscondities die in het OBN-rapport genoemd worden, zoals op het optimaliseren van de waterkwaliteit of het vergroten van het natuurareaal en de connectiviteit. Vervolgens is het van belang om de basiscondities te monitoren (en op de langere termijn op de daarbij behorende soorten) zodat je weet hoe de natuurkwaliteit zich ontwikkelt.

Verder vertelde Saskia over de aanpak die zij vanuit het Living Lab Alblasserwaard hebben uitgewerkt voor de monitoring van het belangrijkste onderdeel van de GBDA in de Alblasserwaard, namelijk Prachtsloten. Die aanpak richt zich op de (kwalitatieve) monitoring van GBDA en de vertaling daarvan naar BKN. Naturalis heeft in 2023 een nulmeting uitgevoerd en een Trendmonitor ontwikkeld. Verder werkt Naturalis aan een citizen science aanpak voor Prachtsloten in 2024-2027 met 100 scholieren en met het Practoraat van het MBO-college Yuverta. Er wordt vooral gemonitord op de basiscondities voor de gewenste natuur, en (in eerste instantie) minder op de soorten zelf. Boeren hebben namelijk wel invloed op de basiscondities maar niet op de terugkeer van soorten. Op die manier ontstaat er meer draagvlak bij de boeren, omdat ze er meer mee kunnen. Saskia legt uit dat je de boeren moet betrekken bij de opzet van de monitoring, in plaats van het over hen uit te storten en te verplichten. Je hebt de boeren nodig om überhaupt toegang te krijgen tot de gronden. Bovendien zullen de boeren veel meer en beter mee willen werken als het aansluit bij wat zij kunnen en belangrijk vinden. Ook zullen zij dan veel meer open staan om dingen over de natuur te leren, bijv. het belang van rommelige oevers. De heersende cultuur bij boeren is dat alles netjes moet zijn, maar als je een goede relatie hebt, zullen boeren de meerwaarde van natuurlijke oevers veel meer aannemen. En ook omdat het onderhoud erg belangrijk is, heb je de goodwill van boeren en loonwerkers nodig. Daarom is het ook van belang dat zij (de aanpak van) de monitoring zien zitten.

[Zie hier voor de presentatie](#)

Reflectie vanuit de provincie Zuid-Holland – Wout van der Slikke

Wout van der Slikke reflecteerde op de beide verhalen door 3 beelden aan te halen: het zeldzame plantje Rozenkransje dat hij onlangs zag en dat op uitsterven staat; het merelnest in de Vuurdoorn in zijn tuin dat leeggehaald leek, maar het gelukkig toch nog gered had; en de kinderen die hij op de weg hiernaartoe zag slootje vissen en zo leerden over de natuur in hun directe leefomgeving. Deze beelden vatten voor hem de succesvolle aanpak van onderop in de Alblasserwaard samen. En de inspirerende wijze waarop mensen in het gebied worden betrokken bij allerlei soorten natuur in hun landschap, geredeneerd vanuit kansen in plaats van verplichtingen. Alle partijen in het gebied kunnen iets doen voor GBDA. Biodiversiteit begint bij je voordeur en je tuin, en het loopt door tot de erven, de landbouwgronden, de waterwegen, de openbare ruimte, etc. Het is belangrijk om samen te zorgen voor de goede condities voor de natuur. En daarvoor is het nodig dat we gezamenlijk de data verzamelen en beschikbaar maken.

Vragen, discussie en afronding

- Hoeveel percentage GBDA is er nu in de Alblasserwaard? In de Alblasserwaard is het percentage GBDA in een paar jaar verhoogd van 3% naar 4 a 5% van het landelijke gebied. Maar bij de aanpak in de Alblasserwaard ging het niet om de kwantiteit maar om de kwaliteit van GBDA. Daar hebben ze zich vooral op gericht. De ambities zouden gebiedsspecifiek moeten worden geformuleerd. Niet in elk gebied is 10% reëel of relevant. Je kunt beter per gebied kijken naar het kenmerkende landschap, de structuur en organisatie en ook naar lopende processen waar je op kan aansluiten. En het uiteindelijke doel is natuurherstel. Hou dat voor ogen. Toch lijkt er een soort ondergrens van 10% GBDA om BKN te kunnen realiseren. De 10% is landelijk gezien wellicht handig in de communicatie als beleidsdoel, maar niet handig voor communicatie met een concreet gebied. Dat legt veel druk. Je kunt beter klein beginnen en rustig opbouwen daar waar de energie is en de mogelijkheden liggen. Het gebiedsproces in de Alblasserwaard was ook succesvol omdat het vanuit het gebied zelf is ontstaan en organisch is gegroeid. Er is niet van bovenaf gezegd dat er 10% GBDA moet worden gehaald. In de huidige gebiedsprocessen waar provincies mee te maken hebben, wordt deze ambitie als lastig ervaren omdat partijen zich onder druk gezet voelen en er al zoveel moet.
- Waarom geen afrekenbare doelen bij monitoring? Het werkt beter als het geen verplichting is, maar juist een inspiratie voor boeren. Niet afrekenen, maar oplussen. Sturen door te belonen in plaats van 'straffen'.
- Hoe alle reeds bestaande data beschikbaar krijgen in een bepaald gebiedsproces, in plaats van weer een aparte gebiedsmonitor voor het gebied op te tuigen? Op zich zou LASREG wel het platform kunnen zijn waar alle data wordt verzameld. Maar er zou nog wel meer (centraal)

ingezet kunnen worden om de toegankelijkheid van bestaande data te verbeteren. Een voorbeeld van hoe dat op gemeentelijk niveau goed is georganiseerd, is de datavoorziening in de gemeente Gorinchem.

Het plenaire deel werd afgerond met een inspirerend verhaal van Mattias en Coriene over hun overstap van gangbaar boeren naar natuurinclusief boeren. Eerder hadden ze 120 koeien en een zorgboerderij. Dat werd teveel en gaf te veel stress. Ze lasen het boek 'Boeren met ontzag' van Wim Schippers, en besloten toen over te gaan op biologisch boeren omdat dat een veel positievere sector is met veel meer verbinding met het land, de dieren, mensen en de omgeving. Ze werken o.a. samen met Staatsbosbeheer om natuur en landbouw echt te verweven. Dat is nu het mooiste plekje geworden van hun bedrijf. Waar ze eerder bezig waren met het maximale aantal liters melk dat ze uit een koe konden halen, zijn ze nu trots op de weidevogels, vlinders en insecten die weer terug komen op hun land. Dat motiveert enorm. Ze ervaren nu veel meer rust en eenvoud. Omdat niet alleen hun inkomsten maar ook hun kosten en lasten zijn afgenomen. Op die manier lukt het hun om er een economisch verdienmodel uit te halen. Ze hebben nu ook een beter gevoel om hun bedrijf over te dragen aan hun kinderen. Na deze mooie woorden bedankte José Lemmen van de provincie Zuid-Holland hen nogmaals hartelijk voor hun gastvrijheid en de leerzame inkijk in hun mooie bedrijf.

Rondleiding op het boerenbedrijf

Vervolgens hadden we een rondleiding op het boerenbedrijf van Mattias en Coriene Verhoef met drie verhalen over: 1. voorbeelden van de transitie van gangbaar boeren naar natuurinclusief boeren; 2. de prachtsloten en samenwerking met leerlingen van Proctoraat Yuverta; en 3. monitoring door Naturalis en samen met het gebied vanuit het Living Lab. En tot slot stond er nog een gezellige borrel klaar!

